

Na de recente januaristorm moest het bos geruimd worden. Het is een klein stichtingsbezit dat met veel liefde wordt onderhouden. Maar de normale vrijwilligers zien het niet zitten (leeftijd, interesse, druk op het werk, gevaarlijk) om alles zelf te gaan opruimen. Dus wordt sinds lange tijd weer de lokale aannemer gevraagd om een handje te helpen.

We schrokken echter toen de aannemer bezig was. Het bezit is maar een paar hectare groot, de machine leek er nauwelijks in te passen, zo groot was het gevaarte. Diepe sporen liet het apparaat achter, her en der werd de struiklaag en passant even meegepakt. Van het mooie bosje was weinig meer over. Althans, we herkennen het niet echt meer als zodanig.

Het lastige is dat het gesprek hierover met de aannemer weer zo heel erg begrijpelijk werd. Hij moest snel want de marges zijn klein. Hij had echt zijn best gedaan om het netjes en zorgvuldig te doen, maar ja, deze machine laat inderdaad zijn sporen na. De techniek focust zich nu eenmaal op het zo rendabel mogelijk werken en daarbinnen zo laag mogelijk houden van de bodemdruk om welbekende redenen. Maar zo laag mogelijk, is niet nihil.

Hier ligt dus een probleem voor de kleine en de grote bouseigenaar die wil dunnen. Bouseigenaren die we graag willen activeren tot goed bosbeheer, inclusief houtoogst. Bovendien conflicteert dit groot, groter, grootst met kleinschalige, minder uniforme concepten in het bosbeheer. Steeds groter, zwaarder, meer, dat is een mechanisme dat we ook uit de landbouw kennen. Grootschalig beheer lijkt te helpen bij het rendabel houden ervan, maar op termijn gaat het onherroepelijk ten koste van tenminste een deel van het bos, van de kwaliteit van het bos én van de bosbodem en er is recreatief ongenoegen over de rechte banen die nu weer markant door het bos gelegd worden.

En er zijn wel degelijk alternatieven, maar die moeten we dan wel gaan ontwikkelen en gebruiken. In onze buurlanden wordt met kwetsbare situaties rekening gehouden door inzet van lieren, door dubbele afstand tussen dunningspaden en door wat buiten bereik van de machines geogst moet worden met de hand te vellen. De meerkosten zijn daar een vanzelfsprekend onderdeel van de beheerkosten. Dat is dan maar zo.

Wij kijken ondertussen reikhalzend uit naar innovatieve initiatieven in ons land, waarbij nieuw ontwikkelde of aangepaste technologie een kans krijgt om het kostbare hout uit onze kostbare multifunctionele bossen te oogsten zonder hun sporen voor soms meer dan honderd jaar achter te laten. Wie neemt hier het initiatief? De Bosgroepen? Technische universiteiten of Hogescholen? Ondernemers met hart voor de natuur? Willie Wortel achtige knutselaars in een schuur? Wij zullen over dit soort initiatieven blijven schrijven, maar dan hopen we wel dat de andere partijen initiatieven ontplooiën die onze beheerders gaan helpen om deze keerzijde van het moderne bosbeheer te helpen verbeteren.

Circulariteit

Circulaire gebiedsontwikkeling is op eens een hippe term waarmee dan, als je doorleest, duurzame functiecombinaties worden bedoeld. Men praat in wezen over duurzame gebiedsontwikkeling want circulaire economie is volgens mij slechts een middel om tot duurzaamheid (het doel) te geraken. Maar ja, circulariteit bekt lekkerder, staat interessant en doet het overall meteen goed. Ons buitengebied speelt daarbij wel een onverwachte en mooie hoofdrol want voor energietransitie (biomassa, windenergie, zonneparken, getijdenenergie) maar ook voor voedseltransitie (het liefst milieuvriendelijke productie dichtbij de consument zoals bijvoorbeeld voedselbosbouw bij Nijmegen of Almere) zijn onze natuur- en buitengebieden de hotspot. Schone energie en schone (bos)landbouw. Iedereen denkt dat met de komende Omgevingswet dit soort circulaire initiatieven ook juridisch-technisch makkelijker te realiseren en in te passen zouden zijn. Dat wordt ons ook beloofd als je websites, schema's, handreikingen en de memorie van toelichtingen op die wet leest, maar in de wettekst zelf (en daar gaat het uiteindelijk in de rechtszaal om) lees ik daar helemaal niks over terug. Integendeel de oude vertrouwde sectorale regeltjes en sectortoetsen komen simpelweg weer terug. Op een andere plek dan nu en soms ook met een andere naam, maar dezelfde juridische tegenwerking die men nu heeft, zal ook onder de Omgevingswet voortduren.

Ook nu is het al niet zelden zo dat een op zichzelf mooi initiatief als bijvoorbeeld een voedselbos niet dankzij de wettelijke regels er komt maar ondanks die regels. Een beetje voedselbos heeft in het buitengebied al gauw te maken met allerlei sectorale milieu-, water- en natuurtoetsen en kan aldus voortijdig sneuvelen in schoonheid. Op zich is dat ook wel te verklaren want die toetsen zijn er niet voor niets. Ik zou ze ook willen handhaven want harde toetsen beschermen zachte waarden in ons werkveld. Toch zijn er oplossingen om deze toetsen te handhaven en desalniettemin circulaire initiatieven te honoreren.

Een doeltreffende oplossing kent bijvoorbeeld al zo'n 25 jaar de Nieuw-Zeelandse omgevingswet. Daar kun je na al die toetsen en regels nog eens

een duurzaamheidstoets doorlopen want duurzaamheid en circulaire gebiedsontwikkeling is daar het allerhoogste rechtsbeginsel van de omgevingswet. In onze Omgevingswet kom je zo'n rechtsbeginsel nergens tegen. In Nieuw-Zeeland staat dat beginsel aan de top van het wettelijk systeem. Nadeel: je hebt naast al die sectorale toetsen (in Nieuw-Zeeland hebben ze er zelfs nog eentje meer dan wij, namelijk de Maori-toets) ook nog eens een mogelijkheid van nog een (wellicht dure en tijdrovende) toets. Voordeel: circulariteit wint. Kennelijk kende in Den Haag niemand dit Nieuw-Zeelandse model toen men een paar jaar terug begon aan de grote Stelselherziening Omgevingswet. Dat snap ik nog wel want ik kende dit model ook niet. Ook ik kwam er vorig jaar pas per toeval achter op een juristencongres in Oslo. Mijn collega van de Universiteit van Auckland toonde aan dat de voordelen ruimschoots de nadelen overtreffen en dat al 25 jaar. Vooral klimaat, maar ook biodiversiteit zijn de grote winnaars. Het mooie Fiordland op het zuidereiland van Nieuw-Zeeland wordt echt niet vol gezet met windparken. Mitigatie voor vogels en vlermuizen blijft ook gewoon in Kiwi-land verplicht. En agroforestry (een voedselbos is immers een vorm van agroforestry zo lezen wij in ons Vakblad van mei dit jaar) krijgt ruimte maar verdringt niet de natuur. Waarom gaan we niet experimenteren met dit Nieuw-Zeelandse model? Het is ook een westers land met ook een omgevingswet vol ook met sectortoetsen en soms ook een hoge ruimtedruk zoals bij Auckland en Wellington op het Noordereiland. Als het hier in Nederland niet werkt, schaffen we het meteen weer af, maar laten we het gewoon eens uitproberen met wat pilots en daarna evalueren. Als ik bijvoorbeeld de Stichting Voedselbosbouw Nederland was, zou ik in Den Haag aandringen op zo'n pilot...

*Fred Kistenkas
fred.kistenkas@wur.nl*

*Meer over dit onderwerp:
Duurzaamheid als leidend principe in Nieuw-Zeeland. De gemiste kans van de Omgevingswet, RO-magazine 2018, nr 5, p. 38-41*